

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Disp. XVI. de formali causa accidentali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

siue generica, siue specifica, indiuisibilis est, estque taliter indiuisibilis, ut augeat essentialiter rei perfectionem in ordine ad conceptum mentis: ergo etiam in ordine ad mentis conceptum non potest essentia finita diuidi vel constitui per huiusmodi differentias nisi numero finitas, quæ cum indiuisibiles sint, non poterit in earum diuisione procedi in infinitum.

XXV.

Et ita manet efficax consequentia facta in tertia ratione, & cessat obiectio insinuada in secunda euasione, quia in re finita non possunt contineri, etiam in potentia, infinita inter se communicantia, & augmenta perfectionem seu quantitatem rei. Quare, si semel concipiantur, & ratione distinguantur omnes differentie, quæ in essentia rei fundari possunt, earum numerus augeri non poterit, siue respectu rerum existentium, siue possibilium: per illas enim conuenit, aut differt ab omnibus, tam quæ sunt, quam quæ esse possunt.

XXVI.

Et inde etiam facile excluditur prior obiectio, nam quacunque ratione multiplicentur differentie, & siue subordinatæ sint inter se, siue non, non possunt esse nisi in numero finito propter dictam causam: quia, scilicet, finita perfectio non potest etiam mente diuidi in plures quasi partes inter se non communicantes, nisi solum in numero finito. Probabilius autem est differentias omnes, quæ ad vnius essentiam constitutionem conueniunt esse aliquo modo inter se subordinatas ut potentiam & actum: alias non possent vnum per se constituere. Neque etiam verisimile in hoc committi circulum, cum habitudines actus & potentie adeo sint inter se oppositæ.

XXVII.

Quocirca quamuis idem genus variis modis à nobis diuidatur, non tamen semper diuiditur per proprias & immediatas differentias, quibus proxime contrahitur & actuatur: & ideo fieri aliquando potest, ut duæ differentie inter se comparentur ut actus & potentia. Ut in exemplo posito licet substantia diuidi possit per corpoream & incorpoream, viuentem & non viuentem, semper prior diuisione est immediata & proxima: cuius signum est, quod illa sumitur quasi ex intrinsecis principiis, & absoluta entitate rei: hæc verò sumitur in ordine ad operationem: & ideo differentia viuentis, prout est in rebus corporeis, semper comparatur ut actus, & non ut potentia ad gradum corporeum. Et quamuis illa differentia reperiatur etiam in rebus incorporeis, tamen reperiatur longe diuerso modo, quia substantia incorporea est (ut ita dicam) totaliter viuens, id est, viuit ratione totius substantie suæ, corporea verò ratione partis: quo speciali modo sumi videtur, cum ponitur differentia corporis. Et quamuis demus posse dari communem differentiam viuentis abstrahentem ab illis duobus modis, inde ad summum fit, aliqua genera non subalternari potius habere differentiam communem, quod fortasse non est inconueniens: ita enim censuit Arist. 6. lib. Topic. de quo alias.

XXVIII.

Sicigitur satis declarata & confirmata manet tertia ratio, & prima etiam ex prædicto discursu robur accipit. Secunda verò, si non de proprietatibus in rigore, ut dicunt facultates operandi, aut aliquam aliam rem à substantia distinctam, sed de quolibet modo essendi vel operandi intelligatur, defendi potest, quia hæc genera & differentie maximè distinguuntur à nobis per ordinem ad aliquam proprietatem huiusmodi. Vltimo addit Aristot. aliam rationem, nempe, quia si in his differentiis esset processus in infinitum, nunquā posset res à nobis satis distincte cognosci aut definiri, quia cognitio seu definitio omnino distincta incipit à supremo genere, & per adiectionem omnium differentiarum peruenit usque ad vltimam, quod fieri non posset, si illæ essent infinitæ. Quod maxime habet locum in cognitione humana, quæ paulatim procedit ab vna ad aliam, quo modo impossibile est in infinitum pertransiri, successiue numerando, ut constat ex 3. Phy. c. 7. & satis est per se notum.

Alia pro
elusione ra
tio Aristote
li.

DISPUTATIO XVI.

De formali causa accidentali.

Vltima, quæ de substantialibus formis dicta sunt, accidentalibus applicari possunt: conueniunt enim aliquo modo in ea communi ratione, & secundum eam multa habent communia, quæ hic repetere non oportebit. Tandem ergo explicabimus, quomodo hæc causalitas accidentibus conueniat, & an secundum eam rationem aliquid habeant singulare.

SECTIO I.

Utrum omnia accidentia veram exercent casualitatem formalem, & circa quem effectum.

Ratio dubitandi est, quia accidens neque est causa formalis sui subiecti, nec compositi: ergo nullum effectum habet: ergo neque veram, ac per se causalitatem. Hæc vltima consequentia est euident, quia causa & effectus correlatiua sunt: prima verò constat à sufficienti partium enumeratione, antecedens autem quoad priorem partem probatur, quia subiectum accidentis est substantia: non potest autem accidens esse causa formalis substantialis. Quoad posteriorem verò partem probatur, quia si accidens esset formalis causa compositi, tale compositum esset per se vnum, quia ex causa propria & per se confurgit proprius ac per se effectus: sed compositum ex accidente & subiecto non est per se vnum: ergo.

Circa hanc questionem referri potest opinio Aureoli apud Capreolum in 2. distinct. 18. quæstione, dicentis nullum accidens habere propriam entitatem formæ, per quam formaliter afficiat subiectum, sed esse ipsam actuationem. Quod vix intelligitur, quid significet, nisi fortasse intellexit, nullum accidens esse rem distinctam realiter ab entitate substantie, sed modum tantum, quod multis modis repugnat, & dissonat veritatibus fidei. Quis enim intelligat, accidentia in Eucharistia separari, & manere sine entitate substantie, & quod non habeant propriam aliquam entitatem, distinctam realiter ab entitate substantie? Item, quomodo potest recte intelligi tota doctrina, quam fides docet de qualitatibus infusis, si ille non habent proprias entitates distinctas ab entitate naturali substantie? Est præterea illa sententia contra experientiam, quantum res physica esse potest: quis enim videt aerem illuminari nunc, & postea amittere lumen, non fere videat oculis lumen esse entitatem quandam distinctam à substantia aeris? Omitto alias, quæ de quantitate, qualitate, &c. suis locis dicemus. Præterea, illa sententia in eo sensu nulla ratione probabilis nititur, & enim repugnat rationi accidentis, quod habeat entitatem propriam distinctam à substantia, & naturaliter pendentem ab illa? Fortasse tamen non fuit hic sensus illius authoris, sed quod accidens, siue sit res distincta à subiecto siue non, in re non distinguatur ab actuatione seu inhaerentia in subiecto: omnia enim argumenta quæ ibi refert Capreolus, ad hoc tendere videntur, iuxta quem sensum non excludit, quin accidens esse possit verè ac propriè forma, male tamen explicat formalem causalitatem eius. Estque etiam in hoc sensu periculosa sententia, ut vbi notat Capreolus: nam si informatio, vel quod idem est inhaerentia accidentis, non est in re distincta ab illo, intelligi non potest, quomodo accidens sine sua actuali inhaerentia conseruetur.

betur, quod tamen in Eucharistia fieri, docet fides. Præterea, si argumenta, quæ ibi refert Capreolus, essent alicuius momenti, idem probarent in forma substantiali, & informatione eius: omnia enim in hoc potissimè insunt, ut inquirant, quid sit illa informatio, si est aliquid distinctum ab accidente, an sit respectuum, vel absolutum, & alia huiusmodi, quæ in substantiali informatione, & in qualibet vnione vulgaris sunt.

III. Vt ergo quæstionem propositam expediamus, distinguenda sunt varia genera accidentium. Quædam enim sunt, quæ propriè & intrinsecè efficiunt rem, cui acciderè dicuntur: alia, quæ solum extrinsecè denominant, ut actio respectu agentis, & habitus seu vestimentum respectu hominis vestiti. Priora rursum accidentia, quædam sunt habentia propriam entitatem, & realitatem distinctam, tam à substantia, quam ab aliis entitatibus accidentalibus. Alia verò sunt tantum quidam modi affixi aliis entitatibus, qui interdum realiter sunt idem cum substantia, ut v. g. præsentia localis; interdum vero sunt idem cum aliis accidentibus, ut figura cum quantitate, & relatio similitudinis (si est modus distinctus) cū albedine.

Accidentales entitates verè causant formaliter.

IV. Dico ergo primo: Accidentia, quæ propriam habent entitatem distinctam à substantia, propriam ac veram exercent causalitatem formalem. Non assero hanc rationem eis vnivoce conuenire: in hoc enim eadem ratio erit, quæ de ratione entis, aut de ipso esse, nam, cū forma sit, quæ dat esse, si esse, quod dat talis forma, non est vnivoce esse, talis forma non est vnivoce causa formalis. Tamen sicut accidens, quamuis analogicè sit ens, nihilominus verè ac propriè ens, & non metaphoricè, verumque ac proprium esse reale habet ita accidens, quod dat tale esse, est verè ac propriè causa formalis, etsi non sit vnivoce talis. Præterea, substantia verè est in potentia passiva & receptiva talium accidentium: ergo è conuenio accidentia ipsa sunt proprii actus adiuuantes, & quasi replentes illam capacitatem receptiuam, eique inhaerent & ab ea sustentantur: ergo sunt propriè formæ, propriamque causalitatem formalem exercent. Acque ita sentiunt omnes Philosophi & Theologi, qui hæc accidentia causas formales vocant. Facuetque diuina Theologia, dum iusticiam inhaerentem vocat causam formalem nostræ iustificationis. Denique hæc accidentia sunt causæ suorum propriorum effectuum, & non extrinsecæ, sed intrinsecæ, quia per se ipsa intrinsecè constituunt suos effectus. Vnde fieri non potest per diuinam potentiam, ut tales effectus fiant sine talibus causis, ut album, v. g. sine albedine. Cum ergo constet, hæc accidentia non esse causas materiales, necesse est ut sint causæ formales: nullum enim est aliud genus causæ intrinsecæ præter hæc duo.

V. Hinc colligere licet, quatuor illa, quæ in causa formali substantiali supra declarata sunt, eadem proportionem reperiri in hac formali causa accidentali: nimirum formale principium ac proximum causandi, conditionem necessariam, causalitatem, & effectum. Principium tam principale, quam proximum in hoc genere, est ipsa entitas talis formæ, natura sua apta ad se informandum: quæ aptitudo non est aliquid in re distinctum ab entitate talis formæ, sed est intrinsecæ, & essentialis differentia eius, nam ad hoc est per se primo ex natura sua instituta, sicut de forma substantiali dictum est. Item, quia illa aptitudo omnino est inseparabilis à tali entitate, etiam per diuinam potentiam, quod est signum non esse modum ex natura rei distinctum. Præterea quia si aptitudo ad informandum esset quasi potentia quædam ex natura rei distincta à forma accidentali, illa esset quoddam accidens: de quo rursus interrogandum est, an per se efficiat; quod negari non poterit, nisi velimus in infinitum procedere: nec poterit reddi alia ratio, cur illa aptitudo proxime efficiat, vel sit proxima ratio efficiendi, nisi quia ad hoc est intrinsecè ex natura sua instituta: sed hoc ipsum verissimè dicitur de ipsa entitate accidentali: ergo in illa sistendum est, & dicendum ipsam, per se ipsam esse aptam ad hanc causalitatem præstandam. De conditione item necessaria ad causandum nihil peculiare hic dicendum occurrat præter ea, quæ dicta sunt de forma substantiali: sola enim propinquitas & indistantia requiri potest ut conditio necessaria: existentia enim propriè non est conditio, ut ibidem declaratum est.

Explicatur dicta causalitas.

DE causalitate item eodè modo philosophandum est; negari enim non potest, quin sit aliquid ex natura rei distinctum à forma, & à subiecto, quandoquidem potest Deus conseruare totam entitatem formæ accidentalis, & subiecti, absque eo quod accidens exerceat suam causalitatem formalem circa subiectum: quod intelligi nullo modo potest, nisi actualis causalitas sit aliquid distinctum à forma causante, & subiecto recipiente: nam separatio in re est signum euidentis distinctionis in re, ut supra ostensum est. Adde verò vltèrius, huiusmodi causalitatem non esse aliud ab actuali vnione vel inhaerentia accidentis in subiecto, sicut dictum est de forma substantiali: est enim eadem ratio proportionalis.

Oportet tamen hic breuiter satisfacere argumentis Aureoli. Primum est, quia vel illa informatio est quid absolutum, vel respectuum: si absolutum: ergo separabile à forma per potentiam Dei absolutam, ita ut tale absolutum maneat in subiecto sine forma, quia Deus potest separare quodcumque absolutum ab alio. Si verò relatiuum: ergo esse informatum, ut verbi gratia, esse album, est relatiuum. Secundo, nā si est quid distinctum à forma, cuiusnam prædicamenti est, maxime enim erit de prædicamento Actionis: hoc autem dici non potest, quia aliās causalitas formæ non esset formalis, sed efficiens. Tertio, quia si actus formæ est quid distinctum, cum ipsamet maxime actuet subiectum, inquiri an actuet per se ipsam vel per aliquid aliud, si per aliud, procedetur in infinitum: si per se ipsam, ergo satis fuerit stare in ipsa forma. Et ad hæc argumenta reducuntur omnia, quæ ibi latissime Capreolus refert, præter ea quæ pertinent ad distinctionem quantitatis à substantia, quæ suo loco tractabimus.

Ad hæc autem respondet Capreolus, supponendo distinctionem realem inter esse & essentiam, & dicendo actuationem formæ esse aliquid distinctum à forma: illud autem non esse aliud accidens, sed esse ipsius formæ, quod reducitur ad speciem formæ, à qua fluit. Sed id, quod supponit, non esse necessariū in præsentia, neque satisfacere potest in eius sententia si consequenter loquatur: nam implicat contradictionem, separari actuationem illam à forma informante: at verò iuxta illius sententiam Deus separat esse à forma informante in Christi humanitate, & eadem ratione posset idem facere in forma accidentali. Nec satisfacit responsio, quam ibi insinuat, scilicet, Deū non posse separare esse proprium à forma, nisi illud suppleat per aliquod esse alienum: Esto enim hoc ita sit, nihilominus illud esse alienum, per quod Deus supplet esse proprium, non est effectus formalis formæ. Item, separato, & impedito esse proprio, manet informatio propria: ergo est aliquid distinctum ab esse. Et ita esset sine dubio dicendum consequenter in illa sententia, actionē illā non pertinere ad esse existentie, sed ad esse essentie totius cōpositi, esse quoddam aliud

VI.

VII.
Aureoli argumenta emittuntur.

VIII.

Liquid prius ipso esse existentia, vt patet in Christi humanitate, in qua iuxta illam sententiam, solū fuit esse essentia proprium, & tamen in illa fuit propria actio animæ, qua priuata fuit anima in Christi morte, cum tamen non fuerit priuata denuo aliquo esse existentia. Et quantitas in Eucharistia priuatur sua actione, & non sua existentia. Illa ergo argumenta soluenda sunt abstrahendo ab illa questione de distinctione essentia & existentia.

IX.

Ad primum ergo dicendum est, hanc informationem vel actuationem esse quid absolutum, includens essentialiter transcendentelem respectum. Est autem quid absolutum non vt entitas realiter distincta ab entitate formæ, sed vt modus ex natura rei distinctus: & ex hac parte implicat contradictionem conseruari talem modum sine ipsa forma, licet non e converso. Includit præterea modus ille transcendentelem respectum actualis vnionis ad subiectum, & ex hac parte implicat contradictionem manere in rerum natura modum illum, quin subiectum maneat affectum, & informatum tali accidente. Neque est nouū aut singulare, modū absolutum includere essentialiter transcendentelem respectum, sed est valde frequens & commune multis entitatibus, præsertim imperfectis & incompletis. Neque inde etiam sequitur denominationes sumptas à formis absolutis esse respectivas, vt album, aut esse album, & similes: nam hæ denominationes non sumuntur ab vnionibus (vt sic dicam) sed à formis vnitis: formæ autem absolutæ sunt. Ad secundum recte dicitur hunc modū informationis reduci ad prædicamentum formæ accidentalis: quia est modus complens quodammodo esse eius, sicut substantia suo modo complet esse substantia. Si quis verò diceret, has causalitates reuocari ad prædicamenta actionis vel passionis: non vt actiones, sed vt causalitates specie distinctas, fortasse non admodum erraret: id verò examinabimus tractando de sufficientia Prædicamentorum. Ad tertium respondeo actuationem propriè non actuare subiectum, sed vnire formam subiecto, per quam formam subiectum actiuatur: sicut actio propriè non agit, sed coniungit causam agentem effectui in suo genere. Vnde sicut actio eo modo, quo est ab agente, non est per aliam actionem, sed per se ipsam, ita illa actiuatio eo modo quo actuat vel attingit subiectum, non per aliud, sed per se ipsam attingit. Neque quoad hoc est eadem ratio de ipsa forma, quia forma in sua præcisa entitate non includit essentialiter transcendentelem respectum actualis vnionis, quem tamen includit illa actiuatio.

Declaratur effectus huius formæ.

X.

DE quarto, scilicet de effectu dicendum est, proprium effectum huius formæ esse solum compositum accidentale, nam illud est quod primo & immediatè confurgit ex accidente informante subiectum, & illud solum est quod intrinsecè & suo modo essentialiter pendet à tali forma: ergo hic est proprius & vnicus effectus talis formæ. Deinde, effectus huius formæ non potest esse subiectum ipsum, cum sit substantia, quæ ex se est prior accidente: ergo oportet vt sit compositum, quia nihil est aliud quod esse possit. Dicitur fortasse inter hæc dari medium, scilicet subiectum esse affectum accidentali forma, vt verbi gratia, effectum albedinis esse, subiectum albere vt sic dicam, seu esse album, quod idem est: hoc autem quid distinctum est à toto composito ex subiecto & albedine: nam dicit tantum effectum relictum ab albedine in subiecto: hic ergo est effectus formalis formæ accidentalis, & non totum compositum. Respondeo, albedinem reddere subiectum album, & cum illo constituere tale compositum accidentale, idem omnino esse, solumque in modo significandi differre, vt constat ex ipsis terminis, & ex

superius dictis de forma substantiali. Solum est aduertendum accidentale compositum licet in genere causæ formalis sit effectus solius formæ accidentalis, absolute tamen non confurgere ex sola forma, sed simul & maxime ex ipso subiecto. Quo fit vt ille effectus significari possit vel præcisè vt causatur à forma, & sic dicimus effectum albedinis esse reddere album subiectum, vel absolute, vt ex tali subiecto & forma confurgit hoc album: & hoc modo dicitur compositum accidentale esse effectus formæ accidentalis.

Nec ratio dubitandi in principio posita aliquid obstat: est enim æquiuocatio in termino illo per se, subiectum, applicatur: ipsum enim accidentale compositum licet in ratione entis non sit per se vnum, sed per accidens, in ratione effectus est per se effectus formæ accidentalis: sunt enim hæ diuersæ habitudines, & rationes formales, & ideo nil vetat illud compositum quod non est per se vnum, sed per accidens quatenus tale est, esse effectum per se accidentalis formæ: nam illud compositum, quaecumque sit, per se & essentialiter requirit illam formam, quatenus tale compositum est, vnde ab illa per se causatur in suo genere.

Ex accidente & subiecto cur non fiat vnum per se.

SED, vt hoc radiciter explicetur, quæri potest: cur ex forma accidentali & subiecto non confurgat ens per se vnum, quando quidem talis forma per se ipsa verè ac realiter vnitur tali subiecto. Multi existimant rationem esse, quia forma accidentalis supponit in subiecto aliquod esse existentia: & præterea ipsa confert suū propriū ac peculiare esse existentia: ex duplici autè esse existentia non potest vnum per se componi, sed tantum per accidens. Ita Sonc. 7. Metaph. 5. & indicat Henric. quodlib. 10. quæst. 3. vbi ait, quod si accidens non haberet suum proprium esse in subiecto, sed solum esse subiecti, nullo modo componeret vnum ens per accidens, sed per se. Vnde, vt ibidem refert, nonnulli etiā ex his, qui ponebant plures formas substantiales per se ordinatas in eodem composito, vt saluarent, ex illis confurgere vnum per se, dicebant priores formas non dare esse, quando adu sunt coniunctæ vltimæ formæ. Imo etiam Capreol. in d. 17. quæst. 1. conclus. 2. existimat probabile, fieri aliquando posse naturaliter, vt forma substantialis det esse essentia, & non det esse existentia, propter quoddam testimonium Diui Thomæ in opusculo de natura materiæ, cap. 8. cum tamen probabilius sit, illud opusculum non esse Diui Thomæ. Adde, non defuisse Thomistas, qui probabile putauerint accidentia non habere proprium esse distinctum ab esse substantia, iuxta quorum sententiam (si verum est principium positum) sequitur ex accidente & substantia fieri vnum per se, nam quæ habent idem esse omnino ac per se vnum, merito dicuntur habere vnitatem per se, cum vnū sequatur ens, & ens ab esse dicatur. Veruntamen hæc omnia fundantur, & supponunt distinctionem realem inter esse & essentiam, quam nos existimamus non esse possibilem, loquendo de essentia actuali: & quamuis esset possibilis, aut vera, non est tamen necessaria ad præsentem questionem definiendam. Nam, qualis est essentia, tale est etiam esse: vnde sicut essentia potest esse vna, vel per entitatem simplicem, vel per compositionem, ita etiam ipsum esse. Si ergo dicantur illa tantum constituere vnum per se, quæ habent vnum esse simplex, & non compositum, falsum est illud principium, & sine fundamento sumptum. Si verò sermo sit de vno esse per compositionem, sic quamuis verū sit formā accidentale dare suum propriū esse, eadem quæstio manet, cur ex tali esse & esse subiecti non componatur vnum esse, quod verè ac propriè sit per se vnum. Aliter

Aliter ergo responderi potest, formam accidentalem supponere completum ac perfectum esse substantiale, & ideo ex esse talis formæ & subiecti non componi vnum esse per se. Quæ ratio est optima, quantum ad accidentia quæ subiectantur in substantia completa. Tamen, quia opinamur quantitatem inhærere in materia prima, cum qua non facit vnum per se, sed per accidens: ideo addendum est, formam accidentalem hoc ipso quod natura sua respicit subiectum habens esse alterius ordinis, & prædicamenti, & nõ ordinatur ad constituendum vel complendum illud esse in illo ordine & prædicamento, non constituere cum illo vnum per se, sed per accidens, quia quod est per se vnum, debet esse vnius ordinis & prædicamenti. Atque hac ratione ex materia & quantitate non fit vnum per se, quia licet materia habeat incompletum esse substantiale, non tamẽ ordinatur ad quantitatem vt ad actum, quo illud esse complendum est. Et similiter ex anima & potentiis suis non resultat vnum per se, sed per accidens, quia licet anima habeat etiã esse incompletum, non tamen ordinatur ad complendum vnum esse cum proprietatibus suis, quæ sunt inferioris ordinis, sed per se primo ordinatur ad materiam vt ad potentiam eiusdem ordinis. Itaque sicut supradicebamus, rationem ob quam ex materia & forma fit per se vnum, non esse aliam nisi mutuam proportionem & habitudinem, quam intra idem genus habet, ita & contrario ratio ob quam ex accidente & substantia non fit per se vnum, non est alia nisi quia non habent illam proportionem, sed aliam longe diuersam quia licet substantia sit capax accidentis, non tamen est per se ordinata ad talem actum, vt supra etiã declaratum est: & conuerso, accidens ipsum est talis actus, vt non ordinetur ad complendum substantiam in suo genere, sed ad perficiendam illam in alio genere.

XIV. Ex quo etiam intelligitur hanc vnitatem & rationem eius, non solum inesse existentie, sed etiam in esse essentie (qualitercunque hæc distinguantur) considerandam esse; imo per prius in essentia vt sic, & ratione eius in existentia reperiri. Ex materia enim, & forma substantiali verè fit vna essentia propter dictam causam: & ideo esse illius est vere ac per se vnum: ex forma autem accidentali & substantiali subiecto non fit vna essentia, & ideo neq; vnum esse per se ex illis resultat. Quamquam verò forma accidentalis dicatur componere vnum tantum per accidens, nihilominus per veram ac physicam vniõnem illud componit: agimus enim de accidentali forma propria, quæ intrinsece suo subiecto inhæret: & ideo, vt supra, disputando de vnitatis, dicebamus, hæc vnitatis licet comparatione vnitatis per se, analogicè sit vnitatis, nõ tamen est vnitatis solum per metaphoram, sed quia verè & intrinsece participat aliquam rationem vnitatis, in quo multum excedit entia per accidens, quæ per solam aggregationem, aut coordinationem talia dicuntur: non enim omne compositum per accidens æque vnum est, vt ibidem diximus. Atque ita omnino satisfactum est rationi dubitandi propositæ: nam licet hæc forma constituat vnum per accidens, tamẽ quia illud tale est, vt aliquam vnitatem physicam & realem includat, ideo potest illud componere per causalitatem formalem propriam ac per se, tali composito proportionatam.

Examinantur alii effectus huius formæ accidentalis.

XV. Sed superest altera obiectio cõtra exclusiuam partem conclusionis, quia non solum compositum, sed etiam ipsum subiectum accidentis, videtur esse effectus accidentis informantis ipsum, & consequenter etiam hunc effectum provenire ex causalitate formali formæ accidentalis. Assumptum probatur, quia subiectum accidentis pendet in esse ab ipso met accidente, & non nisi in genere causæ formalis: ergo.

Maiores patet in composito, quod pendet ab vltima dispositione: & clarius in materia, quæ non potest esse sine sua quantitate: & in anima quæ esse non potest sine suis potentiis. Præterea, vltra hos effectus positivos habere potest hæc forma effectum formalem priuatiuum, qui consistit in abiectione formæ contrariæ: calor enim formaliter expellit frigus, & sic de al'is. Deinde, vnum accidens videtur posse esse causa formalis alterius accidentis, vt quantitas dicitur esse ratio essendi in loco, cum tamen esse in loco, sit accidens distinctum ab ipsa quantitate: & similiter obiectum vel per se ipsum, vel per speciem, dicitur esse causa formalis actus visionis, verbi gratia, imo ipsa potentia visiva dicitur aliquo modo esse causa formalis suæ visionis: ideo enim non potest Deus facere visionem aut videntem sine potentia visiva, aut sine concursu talis potentie, quia interuenit ibi causalitas formalis, quam Deus supplere non potest.

Ad principalem obiectionem respondetur, non esse in vniuersum, ac per se loquẽdo necessarium, vt subiectum ab huiusmodi forma accidentali pendeat, vt constat in lumine respectu aeris, & similibus, quæ ab extrinseco veniunt. Quapropter etiam si respectu aliquarum formarum interueniat aliqua dependentia subiecti ab ipsis, nihilominus, per se loquendo, forma accidentalis vt sic in sua causalitate non includit dependentiam subiecti ab ipsa. Addo deinde, subiectum nunquam pendere ab accidente vt à propria causa formali: in quo omnes authores conuenire videntur: nam si compositum substantiale dependet à propriis accidentibus, fere omnes reuocant illam dependentiam ad genus causæ materialis quam vocat causalitatem dispositiuam: & maxime hoc habet locum in dispositione præparante & aptante subiectum. Nam illa, quæ est concomitans quasi conseruans subiectum, non potest habere rationem causæ dispositiuæ, nedum formalis, cum absolute supponat esse subiecti, & ab ipso manet, vel ratione illius debeatur: & ideo hæc accidentia merito dicuntur conseruare esse subiecti, non à priori vt causæ, sed à posteriori, vt proprietates concomitantes tale subiectum: quod de intrinsecis omnibus accidentibus vere dici potest. Est enim fere eadem ratio in omnibus illis, solumque potest esse differentia in hoc, quod quædam simpliciter consequuntur, alia ordine naturæ supponuntur, non quia specialem causalitatem habeant præter suam informationem, sed quia ex parte materiæ requiruntur, & ideo secundum eam rationem dicuntur ad materialem causam reuocari.

Ad primam confirmationem quidam opinantur accidens effectiue expellere à subiecto suum contrarium, & non formaliter. Sed licet hoc sit verum de forma accidentali, quæ est in agente, respectu expulsionis formæ contrariæ quæ erat in passo, tamen de forma quæ recipitur in passo, & in vniuersum de formis contrariis, quatenus respectu eiusdem subiecti vna per se ipsam repugnat alteri, & expellit illã, illud non potest esse verum, quia nulla forma expellit effectiue aliam, directe & per se efficiendo expulsionem, quia (vt aiunt) nullum agens intendens ad malum operatur: neque est vlla actio, quæ per se tẽdat ad corruptionem, sed per se facit aliquid positiuum, ex quo sequitur priuatio alterius. At verò forma accidentalis quæ est in passo, non causat effectiue se ipsam, neque aliquam aliam formam, per quam suum contrarium expellat, nullam ergo efficientiam exerceat ad illam expulsionem, sed solum informando subiectum, expellit contrariam formam, eo quod inter se habent formalem repugnantiam naturalem, respectu eiusdem subiecti. Ad argumentum ergo concedo, expulsionem formæ contrariæ pertinere ad effectum formalem formæ accidentalis, non omnis, sed eius quæ habet contrarium. Neque hoc repugnat

XVI.

XVII.

Accidens quomodo à subiecto expellat accidens.

conclu-

conclusioni positæ, tum quia illa intelligenda est de effectu positiuo & proprio, qui per se primo causatur à forma: tum etiam quia dictio exclusiua non excludit concomitantia: hæc autem expulsiua formæ contrariæ, ita comitatur positiuum effectum talis formæ, ut naturali necessitate consequatur ex vi eiusdem causalitatis formalis, quia forma afficit subiectum, & componit compositum.

XVIII.
Accidens nullum aliud accidens à se distinctum causat formaliter.

Ad alteram confirmationem responderetur nullam formam accidentalem proprie causare formaliter aliud accidens distinctum à se, & à sua vnione cum subiecto, quia vna forma non causat formaliter aliam formam. Vnde si vnum accidens est intrinsece connexum alteri, erit aut propter naturalem resultantiam vnus ab alio, quæ ad efficientiam pertinet, aut propter subordinationem necessariam, qua vnus est ratio recipiendi aliud, quod pertinet ad genus causæ materialis. Sic ergo quantitas dicitur esse ratio essendi in loco circumscriptiuæ, utroque ex dictis modis: nam & est ratio, per quam substantia corporea, est capax talis modi essendi in loco, & ad aliam naturaliter consequitur esse alicubi dicto modo. Obiectum autem, si comparatur ad potentiam, quatenus in eâ influit speciem, vel quatenus mediante specie concurrat ad actum, non habet rationem causæ formalis, sed effectiuæ, ut per se constat: si verò consideretur ut terminat & specificat actum, sic nullam propriam causalitatem exercet, sed puram rationem terminari, quam aliqui reuocant ad causam formalem, & extrinsecam eam vocant, de quo iam supra diximus: nunc verò solum agimus de propria causa informantis. Denique potentia vitalis nullo modo est causa formalis sui actus, sed actiua & receptiua: ad constituendum autem subiectum in ratione actualiter viuientis, id est, cognoscētis vel amantis aut quid simile, dici potest concurrere aliqua ex parte formaliter, quia licet huiusmodi actualis vita consummetur formaliter per actum secundum, tamē etiam includit primum, quem secundus per se ac essentialiter supponit: & fortasse hac ratione non potest fieri, ut videat quis sine potentia visuæ & vsu eius, de quo alias.

XIX.
Vnum accidens in vnica tantum esse actum formalem.

Cur plures accidentales formæ possint esse in eodem subiecto, non autem plures substantiales.

Ex quibus omnibus tandem infertur, effectum formalem huiusmodi accidentalis formæ, vnicum tantum esse, atque etiam ē conuerso ad huiusmodi effectum formalem vnicam formalem causam posse concurrere. In quo est similitudo aliqua inter formam accidentalem & substantialem, & aliqua differentia, aut dissimilitudo. Differunt enim, quia substantiales formæ, nec per se, nec per accidens coniungi possunt naturaliter in eodem subiecto: plures verò formæ accidentales utroque modo possunt simul esse in eodem subiecto: quia cum non constituent per se vnum, nec dent esse simpliciter, sed secundum quid, non repugnat huiusmodi esse multiplicari in eodem subiecto, vel omnino per accidens, id est, sine illa habitudine inter se, ut cum albu fit mixtum; vel aliquo modo per se, quia vnum subordinatur alteri, ut potentia ad actum, vel actus primus ad secundum, quomodo quantum est coloratum, & oculus videns. Quo fit, ut priori modo possint accidentia saltem specie aut genere differentia in eodem subiecto multiplicari in quouis numero sine villo certo termino: quamuis enim infinita esse non possint ex generali ratione, quod repugnat infinitum in actu dari: & licet fortasse etiam ex defectu agentium naturalium non possint hæc formæ ultra certum aliquem terminum multiplicari, tam in eodem, quā in diuersis subiectis, tamen, quantum est ex parte subiecti, & ex parte ipsarum formarum accidentalium, nullus potest in hoc assignari terminus, neque est maior repugnantia in maiori multitudine harum formarum, quam in minori, quia in his quæ per accidens se habent, nihil hoc refert ad repugnantiam eorum, nisi aliunde specialis contrarietas aut oppo-

sitio intercedat. Secus vero est in his, quæ per se ordinata sunt, nam hoc ipso quod habent inter se ordinem, per se necesse est dari in eis primum & vltimū, & consequenter si quæ sunt media, necesse est, ut sint in certo numero, eadem ratione qua id supra probatum est de prædicatis essentialibus.

Similitudo autem inter accidentalem & substantialem formam consistit in hoc, quod sicut substantiale compositum vnica forma constituitur, ita etiam accidentale compositum, quatenus suo modo vnus est, & vnus speciei, per vnicam tantum formam accidentalem constituitur, quia per subordinationem generis & differentie non fit multiplicatio formarum, etiam in accidentalibus: ex multis autem formis accidentalibus diuersarum specierum non fit vnum propriè ac immediatè, sed tantum ratione vnus subiecti, quod cum variis formis multiplicem facit compositionem. Dices: Interdum vna forma cōsurgit ex coniunctione & proportionē plurium, ut temperamentum, sanitas, pulchritudo, & fortasse vnus habitus. Respondeo, has vnitates vel non esse proprias, vel consurgere ex aliqua vnione talium formarum inter se, & qualis fuerit hæc vnio, talis erit illa vnitas: & sub ea ratione illa forma tantum est vnus speciei totalis, etiam si ex pluribus partialibus coalescat. Inquiri etiam hic posset, an ad eundem effectum formalem possint conuenire simul duæ formæ accidentales eiusdem speciei; sed hæc questio disputata est supra in communi tractando de principio indiuiduationis. Et deinde addimus, quod licet tales formæ coniungerentur in eodem subiecto, non concurrerent ad eundem effectum formalem, sed vnaquæque conferret suum integrum effectum distinctum ab alia, ut ex dictis facile constat.

Accidentales modi an, & qualiter causent.

Secundo dicendum est accidentia, quæ non habent propriam entitatem distinctam ab aliis, exercere quidem causalitatem formalem, diuerso tamen modo, quā aliz formæ accidentales. Prior pars probatur primo inductione, nam figura forma est rei figuratæ, & ita Aristoteles quartam speciem qualitatis sub distinctione nominat formam seu figuram: & tamen figura non est res, sed modus tantum distinctus. Itē, situs & vbi, seu præsentia localis, formaliter afficiunt subiectum, vnde hominem verbi gratia, denominant sedentem, aut stantem, vel præsentem, tamen sunt etiam modi, & non entitates distinctæ. Idem dici potest de passiuæ rei mutatione. Deinde reddi potest ratio, quia hæc accidentia per se afficiunt verè & in re ipsa, subiecta in quibus sunt, & cum eis componunt vnum accidentale compositum; quod quatenus tale est, intrinsece pendet ab eis, ut à proprio actu constituyente: ipsaque accidentia pendunt à suis subiectis, ut à materialibus causis: ergo ipsa exercent causalitatem formalem circa sua subiecta.

Secunda pars assertionis declaratur, nam hæc accidentia, cum non sint res distinctæ, sed modi tantum, non afficiunt subiecta mediante aliquo modo vnionis ab ipsis distincto ex natura rei, per quem eis vniantur, sed se ipsi immediate coniunguntur iuxta doctrinam supra traditam de distinctione modalis, & de natura modi. Vnde fit, in his formis modalibus causam ipsam formalem non distingui à sua causalitate actuali, quia causalitas formæ, ut sæpe dixi, non est aliud ab vnione actuali formæ ad subiectum: ergo vbi non distinguitur vnio à forma, nec causalitas distingui poterit. Cuius etiā signum est, quia huiusmodi formæ modales non possunt manere in rerum natura, nisi actu causantes suos effectus etiam per potentiam Dei absolutam, non enim potest manere sensio nisi constituat sedentem, &c. quod in vniuersum de modis est in superioribus demonstratum.

nam, scilicet, conseruari non posse separatos à rebus quas modificant: non possunt aut eis esse coniuncti, quin eas afficiant formaliter: non possunt ergo acti esse quin acti causent: signum est igitur actualem causalitatem eorum non esse distinctam ab ipsis, sed intrinsece & essentialiter in eorum rationibus includi. In hoc ergo est differentia inter hos modos, & alias proprias formas, in reliquis vero omnibus proportionaliter conueniunt.

Solum potest circa hos modos dubitari, quia ex prædicta assertionem sequitur modum vnius seu inhærentiæ entitatis accidentalis esse formam ex natura rei distinctam à forma inhærente, v. g. ab albedine: hoc autem videtur absurdum; alias quotiescunque forma est res distincta à materia, erit necessarium, vt duæ formæ interueniant & coniungantur, vt effectus formalis possit consurgere. Deinde sequitur generationem esse formam materiæ ex natura rei distinctam à forma, quæ per generationem introducit, & idem erit de alteratione & quavis mutatione, seruata proportione. Responderetur in primis, quamuis hæc omnia concedantur, in re nihil esse absurdi, si vocum æquiocatio tollatur: nam hæc formæ & sunt diuersarum rationum, & ad diuersos effectus ordinantur: quare nihil est absurdi quod in eadem re multiplicentur, & quod idem modus qui est via ad certum, sit forma imperfecta respectu subiecti, vel quod idem modus informationis, qui vt est à forma, est causalitas eius, vt illam vnit, & afficit, sit aliqualis forma eius. Adde verò deinde, vt melius & proprius loquamur, quosdam esse modos, qui in latitudine entis non constituunt suas proprias species, sed reducuntur ad species vel Prædicamenta aliarum rerum vel formarum, quia solum sunt tanquam conditiones requisitæ, vel causalitates earum intrinsecæ & huiusmodi non habent propriam rationem formæ, sed retinent propriam rationem modorum substantialium, & accidentalium. Et hæc ratione neque vnio anime rationalis verbi gratia, dici potest forma, quia nec substantialis, neque accidentalis dici posset. Item neque vnio humanitatis ad Verbum, nec propria substantia verè dici potest forma, vt infra ostendemus. Sic ergo neque inhærentia accidentalis formæ dici potest forma, neque accidens distinctum, si proprie loquamur, sed modus accidentis. Conclusio ergo posita, intelligenda est de prioribus accidentibus: illa enim tantum, proprie & absolute loquendo, accidentia, seu formæ accidentales dicenda sunt. Denique dici potest argumento illo recte ostendi hos modos, in vniuersum loquendo, imperfectam causalitatem formalem participare, habereque aliam peculiarem efficiendi modum, ad causam formalem pertinentem.

Extrinsicus adiacentes formæ, aut denominantes, nil causant.

Deo tertio: Accidentia impropria, quæ solum extrinsecus denominant aut adiacent, non exercent veram causalitatem formalem, sed solum secundum quandam proportionem, denominationem eius participant. Probatur inductione, nam actio non est forma agentis, quia non afficit illud, nec dat illi aliquid esse, neque cum illo componit aliquid verè vniū. Idem est de visione, verbi gratia, respectu obiecti, quod visum denominat: quis enim dicat visionem esse formam rei visæ? Idem est de indumento respectu hominis vestiti, & de superficie circumdante ac continente respectu rei contentæ, & de omnibus similibus. Quorum omnium ratio est, quia hæc omnia nullum esse reale conferunt illis rebus quas extrinsecus denominant: ergo non sunt veræ formæ reales, cum forma sit quæ dat esse. Item quia hæc omnia non habent veram & realem vnionem ad res

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

quas denominant: forma autem non causat nisi media vnione: siue sit distincta à forma, siue non: seclusa enim vnione Physica non est compositum verè vniū: vbi autem non est propria compositio ex qua resultet compositum quod sit vniū aliqua Physica vnitate, non potest intercedere vera & Physica causalitas formalis. Tandem causalitas formalis & materialis sunt quasi correlatiuæ, nam sibi inuicem correspondent: sed in his rebus, quæ extrinsecus denominantur ab aliis, non intercedit vera causalitas materialis: neque enim agens dici potest causa materialis actionis, & sic de aliis: ergo neque res sic denominantes extrinsecus, sunt veræ formæ. Cuius etiam signum est, quod Deus denominatur agens vel creator, ab actione vel relatione quæ est in creatura, & tamen nemo dixerit talem actionem comparari ad Deum vt veram formam eius. Seclusa autem ab his rebus causalitate formali vera ac Physica, nihil in eis relinqui potest ob quod vocentur aliquo modo extrinsecæ formæ, nisi proportio aliqua: quæ in hoc consistit, quod huiusmodi res dicunt aliquas habitudines ad alias res quas denominant, in quibus se gerunt ad modum vltimi termini, vel actus, & ideo denominare videntur ad modum formarum. Atque ita explicata manet & confirmata conclusio quoad vtramque partem. Quomodo autem hæc verè dicatur constituere aliqua prædicamenta accidentium, vel aliquas species eorum, declarandum erit infra, cum de singulis rationibus prædicamentalibus differemus: quomodo item in his denominationibus soleant quadam entia rationis fundari, in propria disp. dicemus: & ideo nulla superest circa hoc difficultas hoc loco tractanda.

SECTIO II.

Utrum omnis forma accidentalis educatur de potentia subiecti.

Ex omnibus quæstionibus quas de forma substantiali tractauimus, sola hæc superest circa accidentalem formam quæ peculiarem declarationem requirat: nam si attentè considerentur quæ in superiori sectione dicta sunt, ibi cōprehendimus omnia quæ ad rationem Physicæ formæ spectant, quæ verò pertinent ad rationem formæ Metaphysicæ ex sect. vlt. præcedentis disputationis sumi possunt. Nam in vltima eius parte ostendimus genera, & differentias eadem ratione & proportionem in accidentibus reperiri.

Sensus quæstionis explicatur, certa ab incertis separando.

igitur vt in præsentī dubitatione separemus certa ab incertis, supponenda est trimembris illa diuisio præcedenti sectione proposita de entitate propria formæ accidentalis, de modo accidentali, & de accidente solum extrinsecus denominante. Et de hæc quidem tertio membro nihil dicere oportet, nam certum est hæc omnia prædicata quæ extrinsecus adiacent, non educi de potentia earum rerum quæ ab eis denominantur extrinsecus, cum in illis non sint vt in subiecto, & ab eis vel simpliciter non pendeant, vt indumentum ab homine, & superficies continens à re contenta; vel si pendent, non est in genere causæ materialis, sed vel efficientis, vt actio ab agente: vel obiectiuæ, vt visio ab obiecto. Est igitur aduertendum semper eam rem quæ extrinsecus aliam denominat, esse intrinsecè in aliqua alia re, nā vel est substantia aliqua, & illa est in se, vel est entitas aut modus accidentalis, & sic necesse est esse intrinsecè in aliquo subiecto, à quo sustentetur. Vnde quando de nouo sit quælibet res quæ aliam extrinsecè de-

Denominatio-
nes ex-
trinsecas nō
educuntur
de potentia
subiecti.

Hh nomi-

nominat, modus productionis aut educationis eius non est considerandus respectu rei extrinsecus denominata, sed respectu illius rei vel subiecti à quo est denominatio. Vnde si illa res sit substantia, in ea erit productio totius, & educio formæ sicut in aliis substantiis: si autem fuerit forma aut modus accidentalis, erit eadem ratio de his, quæ de cæteris accidentibus.

III.
Varii modi
quibus sunt
accidentales
forma.

Rursus distinguere oportet duplicem modum quo accidentia fieri solent, scilicet aut per se per propriam actionem, aut per resultantiam. Item inter formas accidentales, quædam sunt naturalis ordinis, quædam verò sunt ordinis supernaturalis, ut gratia, lumen gloriæ, & similes. Et eadem distinctio adhiberi potest de modis accidentalibus: nam quidam sunt naturales, ut figura terræ, vel vbi alii sunt supernaturales, ut modus existendi corporis Christi in Eucharistia. Et addere hic possumus tertium membrum, nam quidam modi dicuntur esse non naturales, nec supernaturales, sed artificiales, quod membrum non habet locum in propriis formis seu entitatibus accidentalibus quia nulla est quæ per artem propriè fiat, nisi fortasse vel quatenus ars adiuvat naturam, ut in sanitate, vel quatenus per artem applicantur actiua passivis, ut si aurum fit per artem alchimie, & hoc modo sunt alia mista ut liquores, &c. Quæ formæ omnes non sunt artificiales propriè, nisi fortasse per quandam denominationem extrinsecam, intrinsecè enim sunt formæ Physicæ ac naturales, non solum accidentales, interdum etiam substantiales esse possunt, & eiusdem rationis cum iis quæ naturaliter fiunt. Vnde quod applicatio agentium & patientium per artem fiat, nil obstat quominus per veram educationem fiant. Propriæ ergo artificiales formæ tantum sunt quidam modi, omnes enim in figura aliqua consistunt: quia virtus effectiua humana quæ arte regi aut dirigi potest, non potest amplius extendi, cuius rationem infra videbimus: figura autem quolibet solum est modus quidam rei quantæ, ut per se constat.

IV.
Accidentia
naturalia,
quæ per
transmuta-
tionem fiunt
ex subiecti
potentia
educuntur.

Ex his ergo omnibus vnum tantum certum, nimirum accidentales formas naturalis ordinis quæ per propriam actionem, propriamque subiecti transmutationem fiunt, educi de potentia subiecti, nam in his manifestè concurrunt omnia, quæ ad educationem de potentia materiæ necessaria esse possunt, quod à fortiori ex dicendis constabit. Alia verò multa dubia sunt & incerta, quæ sigillatim attingemus, & breviter expediemus.

Dubium de qualitatibus intentiona-
libus.

V.
Sententia
aliquorum.

Primum dubium est, an qualitates quædam, quæ naturales sunt, prout naturale à supernaturali distinguuntur (vocalur autem intentionales, & ea ratione à qualitatibus omnino naturalibus & Physicis distinguuntur, ut sunt species intentionales & similes) dubium (inquam) est, an huiusmodi qualitates educantur de potentia subiecti. Aliqui enim hoc negant, ut Soncin. 7. Metaphysicæ, quæstio. 8. quam opinionem sequuntur in 2. sentent. Egid. d. 13. qu. 2. Thomas de Argent. articulo 3. Carthus. quæst. 1. qui hoc extendit ad lumen, quod in aere, vel alio corpore diaphano ab extrinsecò producitur: quod etiam docuit Alenf. 7. Metaph. tex. 13. Fundamentum eorum est, quia hæc formæ fiunt in instanti, & sine resistentiæ & abiectione contrarii, & consequenter sine transmutatione materiæ, & ideo appellantur formæ sine materia: ergo non educuntur de potentia materiæ. Et confirmatur, quia hæc qualitates non solum fiunt in corporibus elementaribus, sed etiam in celestibus. ac verò nulla forma educi potest de potentia cæli, aliàs cælum esset alterabile, & reciperet peregrinas impressiones.

Sed hæc sententia nulla firma ratione nititur: & ideo dicendum est, huiusmodi accidentia omnia educi de potentia subiecti, in quibus recipiuntur. Ita tenet Richard. in 2. d. 13. art. 2. q. 1. & Herxus d. 13. q. 1. articulo 2. & quodlib. 7. q. 20. Et probatur, quia hæc qualitates fiunt ab agentibus naturalibus, ergo non fiunt ex nihilo: ergo fiunt ex præsupposito subiecto cōcurrente per suam naturalem vim in genere causæ materiæ ad esse & fieri talium formarum: ergo verè educuntur de potentia subiecti. Omnes enim aliæ conditiones, quæ ad educationem requiruntur, sunt voluntariè cōfictæ absque vlla ratione. Nam, quod forma accidentalis in instanti fiat, quid impedit educationem? nam etiam substantialis forma in instanti fit: solum ergo inde sequitur dari posse educationem instantaneam & successivam, sicut & mutationem. Nec refert, quod ad educationem substantialis formæ præcedat successiva alteratio prævia, nam, ut supra ostendi, ratio educationis non consistit in habitudine ad præcedentem alterationem, sed in intrinsecò modo & causalitate talis actionis. Vnde quoad hoc per accidens est, quod prævia alteratio præcedat propter abiiciendam formam contrariam. Deinde gratis etiam dicitur, esse necessarium ad educationem, quod forma habeat contrarium, cum hoc necessarium non fit ad realem actionem, & mutationem ex præsupposito subiecto, quæ in genere causæ materialis concurrat ad esse & fieri ipsius qualitatis. Et declaratur præterea in lumine, quod contrarium non habet, nā illuminatio talis est actio, ut per eam, non per se primò fiat forma luminis, sed illuminatum: vnde illa est quædam accidentalis generatio, nam ibi concurrunt tria generationis principia, quæ in omnibus Prædicamentis eadem sunt, proportionè servata, teste Arist. 12. Metaphys. Omnis autem generatio, per quam fit seu comproducit forma, est educio eiusdem formæ, alioqui nulla certa ratio educationis assignari poterit: ergo lumen verè educitur de potentia subiecti, & eadem ratio de aliis qualitatibus intentionalibus.

Tandem, cum dicuntur hæc qualitates fieri in subiecto sine transmutatione subiecti, duobus modis id intelligi potest. primo absolute & simpliciter sine vlla mutatione reali, & hic sensus est falsus: nam cum realiter aliquid recipiant, & de potentia in actum reducantur, necesse est aliquo modo mutari realiter, id est, transire ex carentia alicuius esse ad habendum illud. Alio modo intelligi potest de transmutatione corruptiua, seu amissiva alicuius propriæ & connaturalis perfectionis, vel dispositionis: & hoc modo verè dicuntur hæc formæ fieri in subiecto sine transmutatione eius: sed talis transmutatio est impertinens ad educationem: cuius ratio non consistit in abiectione alterius formæ, nisi quando & quantum necessaria est ad inductionem alterius. Si autem possit fieri inductio formæ sine corruptione vel abiectione alterius, non erit necessaria talis transmutatio ad educationem, sed sufficiet mutatio perfectiua. Quod declaratur in hunc modum, nam ibi est vera inductio formæ in subiectum, & non est inductio formæ aduenientis de foris (ut Aristoteles verbis utar) id est, non est mera unio præexistentis formæ: ergo est vera educio formæ, quæ in naturali potentia subiecti continetur, & aliter fieri non poterat.

Atque ex his responsio est ad fundamentum contrariæ sententiæ. Ad confirmationem autem negatur non posse has formas educi de potentia cæli, nam in potentia eius continentur, tam ipsæ, quam mutationes: per quas naturaliter fiunt. Nec cælo quæ repugnat omnis mutatio perfectiua, aut productiua, sed illa tantum, quæ aliquo modo disponit ad corruptionem, seu quæ extrahit rem à connaturali statu sibi debito. Quod si nomen alterationis ad instantaneam & perfectivam mutationem extendatur,

datur, sic non repugnat cœlū alterari: vſitato tamē more loquendi alteratio non dicitur, niſi ſucceſſiua mutatio, quæ ad vnā qualitatem tendit ex contraria: & hoc modo dicitur cœlum inalterabile: ſi autem ſumpto alterationis nomine, latius patet educationis qualitatis, quam alterationis. Quin potius addo, nō ſolum has qualitates corporales, ſed etiam ſpirituales, quæ per propriam actionem ſunt modo naturales, educi de potentia ſubiecti, in quo, & ex quo ſunt. Sic enim intellectus agens non creat ſpecies intelligibiles, ſed educit eas de potentia intellectus poſſibilis, in cuius naturali potentia continentur, & ab ea pendunt in fieri, & in eſſe; vnde ex ea educuntur in actum per virtutem intellectus agētis. Et eadem ratione actus vitales tam intellectus, quam voluntas, & in hominibus, & in angelis, ſunt per educationem: nam antea continebantur in potentia non tantum actiua, ſed etiam receptiua ſuarum potentiarū à quibus naturaliter pendunt in fieri, & in eſſe: hæc autem ſolum ſunt de ratione educationis, vt amplius in ſequenti dubitatione confirmabimus.

Dubium de qualitatibus ſupernaturalibus.

IX. Secundo dubitari poteſt, an formæ etiam ſupernaturales, quæ à Theologis dicuntur per ſe infuſæ, educantur de potentia ſubiecti, in quo ſunt. Quidam abſolutè negant, quia ad has formas non eſt in ſubiecto naturalis potentia: ergo non poſſunt inde educi. Et confirmatur, nam nihil educitur, niſi vnde continetur: anima autem, exempli cauſa, nullo modo continet gratiam in ſua ſubſtantia: ergo non poteſt inde educi. Et eadem ratio eſt de omnibus qualitatibus ſimilibus. Tandem, hæc ratione aliqui Theologi dicunt gratiam, & ſimiles formas creati: alii conſecrari: omnes verò dicunt ſaltem infundi, vt extrinſecus aduenire, non verò educi ſignificant. Sed quamuis verum ſit, productionem harum qualitatum, non eſſe naturalem educationem, vt argumenta facta probant, non tamen cenſeo eſſe extra latitudinem educationis formæ de potētia ſubiecti, ſed potius ſicut qualitas quædam eſt naturalis ordinis, alia ſupernaturalis: vtraque tamen eſt verā qualitas: ita illa educio formæ accidentalis, alia eſt naturalis ordinis, alia ſupernaturalis: vtraque tamen eſt verā educio.

X. Quapropter ſimpliciter dicendum erit, has qualitates fieri per educationem de potentia ſubiecti, atque ita communiter loquuntur Theologi, præſentim recentiores, tractantes de gratia, & de effectione ſacramentorum, vt notaui in 1. & 3. Tom. 3. p. Et probatur omnibus rationibus factis in priori dubitatione, nam omnes conditiones ad educationem requiſitæ, & omnis dependentia, cauſalitas, ac modus effectiōis in his formis reperitur. Solum eſt diſcrimē, quia ad has formas nō concurrir ſubiectum per naturalem potentiam, quam cōditionem dicti authores requirunt in ſubiecto, vt formā dicatur de illius potentia educi: quod tamen non probant: vnde ſolum videtur illa cōditio adiecta ad has formas excludendas, quomodo poteſt vnuiſquiſque aliam cōditionem excogitare & adiungere, vt alias formas excludat; & ita nihil erit firmum, niſi aliqua ratio educationis, ex generali aliqua & firma ratione ſtabilitur. Illa ergo cōditio, quamuis ſit neceſſaria ad educationem naturalem, non verò ad educationem ſimpliciter, ſub qua educio ſupernaturalis continetur, ad quam non requiritur ex parte ſubiecti potentia naturalis receptiua, ſed obediēcialis ſufficit. Cur enim, ſicut datur qualitas naturalis & ſupernaturalis, & intellectio naturalis & ſupernaturalis, & effectio naturalis & ſupernaturalis, ex præſuppoſito ſubiecto, non dabitur etiam educio ſupernaturalis

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

diſtincta à naturali, tam ex parte principii actiui, quā paſſiui, licet in generali modo educationis conueniant? Et declaratur tandem hæc ratio, nam educio formæ immediatè & adequatè condiliſcitur à creatione formæ in his quæ per propriam actionem ſunt: inde namque Philoſophi in cognitionem educationis formæ peruenerunt, quia intellexerunt, formas non fieri per creationem, ergo ſupponunt omnem formam, quæ per propriam actionem fit, & non creatur, educi de potentia ſubiecti. Et quidem merito, nam quod creatur, fit ex nihilo, id eſt, ex nullo ſubiecto, & abſque concurſu cauſæ materialis; educi autem nihil aliud eſt, quam fieri ex ſubiecto, cum prædicto concurſu & dependentia in fieri & in eſſe.

XI. Sed reſpondere poſſunt, creationem requirere, vt ſit ex nullo ſubiecto, vel ſaltem ex nulla potentia naturalis ſubiecti, non verò eſſe contra rationem creationis, vt ſit productio, aut effectio formæ ex ſubiecto ſecundum potentiam tantum obediēcialem. Sed hoc repugnat rationi creationis, prout ab omnibus Doctōribus concepitur, & exponitur, nimirum quod ſit productio entis ex nihilo: nam forma quæ ſit ex præſuppoſito ſubiecto quacunque ratione, non poteſt verè dici fieri ex nihilo. Vnde Diuus Thomas & omnes colligunt creationem propriam ſemper terminari ad rem ſubſiſtentem, quæ forma inhærens, cum ex ſubiecto pendeat, in fieri & in eſſe, non poteſt terminare creationem. Præterea, actio per quam ſit talis forma (ſiue educatur ex potentia naturali, ſiue obediēciali ſubiecti) non terminatur per ſe primo ad ipſam formam in ſe, ſed ad compositum ſeu informatum tali forma vt ſit: ergo ſicut quod per ſe primo ſit per actionem, quæ ſit calor, non eſt ipſe calor, ſed calidum: calor autem conſtitit, ſeu comproducitur; ita quod per ſe primo ſit per actionem, quæ ſit gratia, non eſt gratia, ſed gratum: illa autem actio prout terminatur ad gratum, non poteſt eſſe creatio, quia creatio eſt productio totius entitatis, quæ eſt in termino primario talis actionis: per illam autem actionem non ſit tota entitas compositi grati, ſed ſolum completur in eſſe grati: ergo neque illa actio: prout per illam comproducitur gratia, poteſt habere rationem creationis: hac enim de cauſa nulla forma pendens à ſubiecto in fieri, creatur, quia non per ſe primo ſit, ſed conſtitit per actionem qua producitur compositum abſque creatione. Quod tandem à contrario declaratur, quia quando talis forma deſinit, non annihilatur, quia ſolum condeſinit (vt ita dicam) ad deſinitionem compositi, quod nō annihilatur.

XII. Ex his ergo ſatis (vt opinor) conuincitur, non creati has qualitates ſupernaturales, dum ſunt dependentes à ſubiecto, etiam ſi ſit per potentiam receptiuam obediēcialem: & inde apertius concluditur, non poſſe dici conſecrari, per ſe loquendo, & ex vi talis actionis. Nam licet interdum hant ſimul cum creatione ſubiecti, & tunc conſecrari dicantur, tamen id eſt per accidens, & ſolum per intrinſecam denominationem, loquendo tamen per ſe, & ex vi propriæ actionis, per quam ſunt in ſubiecto, nō poſſunt conſecrari: quia tunc forma creati dicitur, quando per actionem, quæ ipſa comproducitur, creatur totum compositum, quod ex tali forma conſtat: ſed compositum, quod ex huiusmodi forma conſtat, nō creatur per illam actionem, quia non ſit abſolutè & ſimpliciter in quantum ens, ſed ſolum in quantum tale compositum: vnde non ſit ex nihilo, ſed ex præſuppoſito ſubiecto, ergo neque huiusmodi qualitates poſſunt dici conſecrari, niſi latè ſumatur nomen creationis pro quacunque effectione ſeu temporali productione. Si ergo hæc accidētia nec creantur, nec conſecrantur, reſtat vt educantur: nam (vt dixi) educio proximè opponitur creationi formæ, & adequatè contra illam diuiditur. Nec reſert, quod pro-

Hh 2 ductio

Augustini
dictum ex
penitur.

IX.

ductio harum qualitatū vocatur infusio, solum enim ita vocata est ad significandum provenire ab extrinseca & superiori causa, & non acquiri per intrinsecam virtutem & actionem, sicut solent acquisiti habitus comparari. Non fit autem illa infusio sine dependentia à subiecto in fieri & in esse: neque enim cogitanda est, sicut infusio aquæ in vas, sed sicut infusio luminis in aerem: & ideo talis infusio non est extra latitudinem educationis. Atque ita satisfactum est motui contrariæ sententiæ, & explicatus modus loquendi Theologorum. Nec est inconueniens concedere gratiam contineri in potentia obedientialia animæ, nam contineri in obedientiali potentia, nihil aliud est, quam quod Augustinus dixit: *Possesse habere fidem naturæ est hominum*. Et ideo optime etiam dicitur gratia ex potentia obedientiali animæ educi, quia non est nata per se fieri, sed dependenter ab anima, vel alia natura habente similem capacitatem.

Corollaria e superiori doctrina.

XIII.

EX dictis intelligitur primò, formam accidentalem supernaturaliter factam in subiecto, quoad modum tantum, & non quoad terminum, multò magis fieri per educationem, & non per creationem. Exempla sunt de potentia visiva, quæ cæco diuinitus restituitur, & de sanitate, quæ miraculosè fit absque ordine vel dispositione naturalium causarum. In his enim licet modus agendi sit supernaturalis, tamen forma, quæ fit, naturalis est: & in subiecto recipitur secundum potentiam, & capacitatem naturalem, & ab illo pendet in esse, & in fieri, etiam prout tali modo fit: nam illa actio etiam si quoad alia sit miraculosa: quoad dependentiam verò à subiecto fit modo connaturali, & ideo vera est educio. Unde hoc extendi potest ad educationem formæ substantialis, quando ex parte agentis contingit fieri miraculoso modo per subitam & extraordinariam transformationem, vt cum Christus conuertit aquam in vinum: nam ille modus miraculosus non excludit veram rationem educationis propter causam dictam. Idem esset de actione, qua Deus excitaret, & viuificaret cadaver equi, aut leonis, nam illa actio etià fieret per educationem, vt eadem ratio probat.

XIV.

Secundo colligitur ex dictis, omnem propriam formam accidentalem, si per propriam actionem fiat, & modo connaturali quoad terminum, educi semper de potentia subiecti. Hoc patet ex dictis. Primò inductione, quia tam supernaturalis quam naturalis forma ita fit: ergo qualibet. Secundo ratione, quia omnis forma accidentalis natura sua pendet in fieri & in esse à subiecto, vt à materiali causa: & hoc tantum requiritur ad educationem, vt ostensum est. Et ideo dixi, si connaturali modo fiat quoad terminum: nam si Deus produceret accidens extra omne subiectum (æque enim id potest facere, sicut conseruare illud) tale accidens non fieret per educationem, sed per creationem: fieret enim ad modum rei subsistentis, sine dependentia à materiali causa, atque ita ex nihilo; tamen ille modus productionis non potest esse connaturalis formæ accidentali: sicut non potest illi esse connaturale, esse extra subiectum.

XV.

Dixi etiam, si per propriam actionem fiat, vt excluderem formas accidentales, quæ concreantur, vel congenerantur cum suis subiectis, de quibus, vel quoad rem ipsam, vel saltem quoad modum loquendi, peculiaris est ratio. Duobus enim modis contingit accidentalem formam produci per subiecti productionem. Primus est per solam concomitantiam in duratione, tamen per propriam actionem omnino diuersam ab actione, qua producit subiectum, absque naturali resultantia vnius ab alia, quo modo dicitur concreata gratia angelis, vel lumen aeri si in eodem instante, in quo creatur, illuminetur, & tunc actio productiua formæ accidentalis quoad rem i-

psam vera est educio omnino eiusdem rationis est illa, quæ fit posterius tempore, vt à fortiori constat ex dictis, suprà de educatione formæ substantialis. Quoad modum autem loquendi accipit aliam denominationem extrinsecam, propter concomitantiam actionum, vt declaratum est. Secundus modus productionis formæ accidentalis subiecto est propter naturalem resultantiam, qualis est inter proprietatem intrinsecam & substantialem formam seu essentiam: Et tunc proprius dicitur forma accidentalis produci ad productionem sui subiecti: sicut autem illa comproductio non fit sine aliquali actiuitate essentia in proprietatem suam, ita non fit sine aliquali educatione eiusdem proprietatis à potentia subiecti in quo recipitur, quia illa actiuitas præcise considerata vt condistincta à productione ipsius substantiæ, essentialiter pendet à subiecto in genere causæ materialis. At vero sicut illa actiuitas non censetur propria & per se actio, quia natura sua consequitur & resultat à termino alterius actionis, & hic est modus proprius & connaturalis talis actiuitatis: ita illa non censetur propria educio, quia per educationem absolute dictam intelligimus actionem, quæ per se primò tendit ad agendum aliquid ex præsupposito subiecto, quæ etiam differentia magis ad modum loquendi, quam ad rem spectat, vt apertius constabit ex infra dicendis de causa efficiente.

Tercio colligitur ex dictis omnem modum accidentalem siue naturalem siue supernaturalem, sicut participat rationem formæ, ita fieri per educationem, maxime si per propriam actionem fiat. Hoc patet in genere loquendo, quia talis modus essentialiter pendet in fieri & in esse à subiecto, adeo vt nec per potentiam Dei absolutam possit extra subiectum fieri, in quo excedit accidentalem entitatem, vt supra ostensum est, quo fit vt nunquam possit fieri per propriam creationem: quare si per se fit, per modum educationis fieri necesse est. Et hoc maxime patet in prædicamento vbi quod consistit in modo quodam accidentali, & ad illud est per se motus localis, vt constat ex communi doctrina in 1. Physicorum: illa autem motio cum ab agente naturali fiat, per modum educationis fit, nam ex præsupposito subiecto, & cum intrinseca dependentia ab illo efficitur. Diximus autem supra hos modos imperfectè participare rationem formæ, & ideo imperfecte etiam participare rationem educationis, non quidem ex parte dependentiæ materiæ, quæ potius est maxima, sed ex parte rei educæ, quæ est imperfecta forma. Ex quo licet colligere illos modos, qui non induunt propriam rationem formarum, non nisi improprie dici posse educi, vt verbi gratia, motus localis non tam propriè dicitur educi de potentia subiecti sicut terminus eius, quia motus non est propria forma subiecti sed via ad formam. Et ideo non propriè educitur, sed est ipsa educio. At verò sicut actio non propriè fit, ita neque educio educitur, nisi lato modo loquendo dicatur se ipsa educi, sicut actio dicitur se ipsa fieri. Atque idem fere iudicium est de modis accidentalibus, qui non per se fiunt, sed resultant positè a aliis: quales sunt relationes resultantés positè a fundamento & termino, si supponamus huiusmodi relationes esse modos ex natura rei distinctos à suo fundamento, nam eo modo quo fiunt, dependent à subiecto fiunt, atque ita educuntur de potentia eius: tamen quia non per propriam actionem fiunt, sed solum resultant, ideo non est illa propriè educio, sed proprio nomine appellatur resultantia,

Expeditur dubium de formis artificialibus.

Denique hinc expeditur frequens dubium de formis artificialibus, an educantur de potentia sub-

cia subiecti. Quidam enim absolute negat, quia subiectum harum formarum, non est in potentia naturali ad illas, sed obedientiali respectu artis humanæ. Hæc tamen ratio parum obstat, quia iam ostensum est verè educi formam de potentia obedientiali. Secundò, quia illa potentia obedientialis non est extra latitudinem potentie naturalis, id est, quæ ab agente ordinis naturalis reduci potest in actum, siue talis actus sit naturaliter debitus tali potentie, siue nò. Vnde quando homo efficit talem formam, re vera efficit illam per virtutem motuam naturalem, quamvis eam moueat per voluntatem, & dirigat per artē. Quare interdum contingit similem formam vel figuram ab agente naturali fieri casu seu ex concursu plurium causarum. Tertio, quia aliàs in motu lapidis sursum proiecti ab homine, ubi ad quod terminatur, non educitur de potentia subiecti, quia etiam lapis dici potest esse tantum in potentia obedientiali respectu talis motus: imò quodammodo est minor illa potentia quia motus ille violentus est: consequens autem est falsum, quia frigiditas aquæ, etiam si sit violenta, fit per educationem: quamvis enim repugnet formæ, ex parte materię est naturalis capacitas, sic autem est in lapide respectu motus sursum. Quod autem ille motus imprimatur ab agente libero vel naturali, nil refert ad educationem.

Quapropter alii absolute docent formas artificiales educi de potentia subiecti propter rationes dictas. Ego verò cenſeo idem esse iudicium de his formis, quod de aliis modis, qui per reſultantiam fiunt: nam hæc formæ artificiales solum sunt modi quidam accidentales vt supra dictum est, & ad illas non est per se actio Physica: quamvis enim intentio artificis ad illas perſeſtendat, & ideo tali modo dirigat per artem actionem suam, vt formam intentam inducat, tamen actio ipsa per quam exequitur intentionem suam, nò terminatur per se & immediate ad talem formam, sed ad aliquem alium modum, ex quo talis forma reſultat. Semper enim hæc formæ fiunt per motionē localem, quæ proxime terminatur ad vbi, & inde reſultant variæ figuræ artefactorum, vel per incisionē & diuisionem partium, vel per compositionem, & ordinatum sit earum, & ideo in effectione harum formarum non est propria educio, sed qualis in naturali reſultantia esse potest. Hinc verò colligo, hoc non esse proprium harum formarum, eo quod per artem fiant, sed commune est omnibus figuris, etiam si per actionem mere naturalem efficiantur: semper enim fiunt per solam reſultantiam, vel ad productionem, vel ad rarefactionem, densationem, aut situationem quantitatis.

DISPUTATIO XVII.

De causâ efficiēti in communi.

POST considerationem materialis & formalis causæ, quæ intrinsecè sunt, dicendum sequitur de causis extrinsecis, quæ sunt finalis & efficiens: inter quas licet finalis censeatur prior & nobilior: tamen efficiens causalitas est nobis notior, & ideo de illa dicendum prius est. Non est autem necessarium quærere, an hæc causa sit, tum quia hoc satis probatum est supra, tractando de numero causarum, tum etiam, quia nihil est euidentius & notius experientia: nam transmutationes & generationes quas experimur, fieri non possunt nisi ab aliquo efficiēte, quod sit causa & transmutationis, & effectus: nihil enim potest se ipsum de non esse ad esse transferre. Supposito igitur in rerum natura hoc genere causæ, videndum est quid sit, & in quo consistat causalitas eius, & quid requiratur, vt causare valeat. Quia vero in hoc genere multæ sunt causarum species ac

Frans. Suar. Metaph. Tom. I.

modi, ideo prius in communi declarabimus, quid sit hæc causa, & quot membra sub se contineat: quidque omnibus illis commune sit. Postea verò de singulis causarum efficiētiarum speciebus, & variis earum cauſandi modis figillatim differemus, quantum pro huius materię complemento expedire censebimus.

S E C T I O I.

Quid causâ efficiens sit.

ARISTOTELIS 5. Metaph. cap. 2. & 2. Physicor. cap. 3. causam efficiētem in communi definit, dicens esse id, vnde primum principium est mutationis aut quietis. Quæ definitio multa interpretatione & additione indiget, vt ad verum sensum reducat, ita vt omnem causam efficiētem comprehendat, & eius propriam causalitatem declaret. Nam in primis nihil in ea esse videtur, quod loco generis constituatur, nam illa particula vnde, quam solum Aristoteles ponit, & improprie ponitur loco generis, & valde æquiuoca est: nam & tempus, & locus dici potest esse id, vnde incipit motus. Quare subintelligendum videtur loco generis, Principium per se, ne autem videatur committi nugatio, dicendo causam efficiētem esse principium per se, vnde est primum principium motus: dicendum erit, causam efficiētem esse principium per se, à quo primo est, aut sit mutatio: atque ita fit, vt descriptio Aristotelis virtute contineat hoc genus, per quod potest causâ efficiens definiri.

Sed tunc oritur secunda difficultas, quia definitio sic exposita etiam conuenit aliis causis, nam materia in suo genere est principium per se mutationis & quietis. Nec satis est, si dicatur excludi per illam particulam primò, quia licet per illam particulam possit excludi causa formalis (nam reuera illa non est primum principium mutationis, sed potius est terminus eius, propter quod dicebamus in superioribus formam, nò esse proprie causam generationis sed rei genitæ) tamen causâ materialis non excluditur per illam particulam, quia in suo genere æque primo concurret ad mutationem cum causâ efficiēti, & ideo etiam illa est principium per se, vnde primo incipit mutatio. Dicit fortasse aliquis, quamvis respectu alicuius effectiōis materia simul causet mutationem cum efficiēti, tamen absolute comparando causam materialem & efficiētem, hanc esse priorem, quia oportet vt ipsa materia prius fiat, quam causet. Sed hoc nihil ad præsens refert, quia illa antecessio est remota, & respectu alterius actionis, cuius Aristoteles non meminit, nec satis constat, an illam cognouerit. Vnde est quasi per accidens respectu cōcursus materię & efficiēti ad naturalem mutationem. Non ergo id satis est ad excludendam causalitatem materię, alias etiam causa secunda efficiens excluderetur, quia non est prima simpliciter respectu effectiōis, cum necesse sit illam prius effici. Duo ergo dici possunt: vnum est, quod licet secundum rem naturalis mutatio simul sit à causâ efficiēti, & materiali, tamen secundum rationem prior est influxus causæ efficiēti, quam materialis. Vnde, secundum præcisas rationes formales loquendo, passio est ab actione, & non e conuerso, ideoque vera est ac propria hæc causalis locutio; quia agens agit, materia recipit. E contrario verò non proprie dicitur agens agere, quia materia recipit. Sic igitur dicitur efficiens esse primum in ratione cauſandi comparatione materię. Deinde dicitur, materiam excludi per illam particulam vnde. Nam in rigore significat habitudinem ad principium extrinsecum: materia enim est causâ mutationis, quia illam in se intrinsece

I. Definitio Aristotelis ca.

Quod in eo genus.

II. Qualiter ad solum definitum adaptetur.

Hh 3

reci-